

СТАНОВИЩЕ

От доц. Хариета Емануилова Манолова, д.м., Медицински университет - София, Медицински факултет, Катедра по психиатрия и медицинска психология.

За дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, научно направление 3.2. Психология (Клинична психология) с автор Джулия Архондис Камбуридис и тема: „Социална когниция и алекситимия при тежки психични разстройства“.

Конструктът „алекситимия“ е обект на изследване през последните десетилетия с акцент - проучване на значението ѝ като предиктор за отключване на психични разстройства, връзката с тежестта на разстройството и негативната прогноза за протичането, включване на „обучение“ за разпознаване на собствените чувства и тези на другите в психотерапевтичния процес. Въздействието върху удовлетворението от живота на засегнатите пациенти прави тези проучвания актуални и с важна не само клинична, но и екзистенциална стойност. Изследванията показват с различна убедителност връзка на алекситимията с психосоматичните заболявания, шизофрения, аутизъм, хранителни разстройства, зависимости, депресия и др. Интересът на изследователите обхваща както когнитивното, така и афективното измерение, което показва, че алекситимията е сложен и комплексен конструкт. В България също алекситимията е тема на редица дисертационни трудове (Траянка Григорова БАН 2018г.; Гълъбина Кендалова, ВСУ 2021г.; Любомира Цветкова СУ 2023г. и др.) и публикации (М. Игнатова и Св. Савов 2021г.; Д. Игнатова 2022г.; Л. Цветкова и Ир. Зиновиева и др.), като връзка с настоящия труд има и работата на покойния Калоян Куков, чиито научен интерес е свързан именно с параноидната шизофрения.

Проучванията показват корелация на алекситимията с демографски данни като възраст, пол и образование, които не се интерпретират в настоящия дисертационен труд. Препоръчително за подобно изследване е включването на мултиинформантна оценка, за да се избегне изкривяване на резултатите, когато пациенти със завишени нива на алекситимия и с възприета копинг стратегия на потискане, самооценяват своите преживявания. Ако въпросниците се попълват и от близки, с които пациентите съжителстват и от лекуващ лекар или психотерапевт, резултатите ще бъдат много по-обективни. На резултатите се отразява и смесването на двата пола в извадките, защото жените имат доказано по-добри способности да идентифицират, описват и разбират

чувства. Същото се отнася и за големия възрастов диапазон и липсата на коректив за когнитивното функциониране. Например едно бързо изследване с теста „Прогресивни матрици на Raven“ би могло да ориентира изследователя за наличния интелектуален потенциал, който неминуемо се отразява на разбирането на чувства и взаимоотношения. Авторът сам споменава някои от проблемите на настоящия труд в „Ограничения и възможности за бъдещи изследвания“, но в бъдеще несъответствията между клиничната и контролната група биха могли да се избегнат като за контролната група се подбират изследвани лица със същия брой, съответните пол, възраст и образование като тези при включените пациенти с параноидна шизофрения. Изброените забележки се отнасят за бъдещи изследвания и не омаловажават работата на Дж. Камбуридис, която засяга актуална и слабо разработена област, нуждаеща се от нови данни, за да се изяснят връзките на „алекситимията“ и „социалната когниция“ с възникването и протичането на шизофренното разстройство.

Дисертационният труд има ясна структура, която включва „Въведение“, където авторът в логическа последователност описва процеса на своята работа, актуалността на изследването и практическото приложение в клиничната практика. Следват три глави, които обхващат литературния обзор, организация на емпиричното изследване и отделна глава, включваща резултати, дискусия и изводи. Интерес представлява прегледът на литературата, свързана с дисертационния труд, който е много подробен и следва логиката на емпиричното изследване. Дж. Камбуридис не се ограничава само до действащата в момента в България МКБ-10, а показва познаване и на последните ревизии на класификации на болестите DSM-5 и ICD-11 като коментира включените в тях промени, свързани с разбирането за шизофренията. Впечатление прави подробното описание на когнитивните дефицити при пациентите с шизофрения и ролята на психолога за тяхното идентифициране чрез психологичното изследване. Следва изчерпателно хронологично описание на различните теории за етиологията на шизофренното разстройство и емоциите като добре се обосновава съвременното разбиране на дименсионалния подход в обяснението на емоциите. Авторът се спира на две от основните психотерапевтични школи – психоанализа и когнитивно-поведенческа с критичен поглед върху слабости и приноси на двете направления. Частта, свързана със „социалната когниция“ коментира компетентно не само наличните изследвания и постижения, но и значението на нивото на интелигентност и възрастта, макар те да не са обект на настоящото изследване. Спира се подробно на невропсихологичната основа на алекситимията, свободно и с разбиране борави с медицинска терминология, което е

рядкост за специалистите с хуманитарно образование. Резултатите са описани изчерпателно и следват логиката на теоретичната постановка. В „Дискусия“ резултатите от настоящия труд се сравняват с тези от прегледаната литература и коректно се отбелязват ограниченията на това изследване като се посочват насоки за бъдещи проучвания. Работата включва и оценка на качествата на използваните методи, което е допълнителен принос на настоящия научен труд.

От теоретичните приноси на дисертацията акцент представлява приложението на дименсионалния подход в изследване на емоционалните преживявания и социалната когниция при пациенти с параноидна шизофрения, както и идентифицирането на значима статистическа връзка между изследваните основни два конструкта. От приносите с приложен характер е важно да се подчертаят възможностите за подобряване на планирането на психологическите интервенции при пациентите с параноидна шизофрения.

Предвид научните достойнства на представения труд, демонстрираната компетентност и практическа приложимост на получените резултати, давам положителна оценка на дисертацията и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Джулия Архондис Камбуридис образователната и научна степен „ДОКТОР“.

София

Член на Научното жури:

1.05.2024г.

Доц. Хариета Манолова, д.м.